

מגד

יורחחים

204

תמוז תשע"ו

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

פה "נשים מבכות את התמוז", ושם "כל אח עקב יעקב, וכל רע רכיל יהלך". וזה הקו עובר הוא גם על פני התולדה שלנו ג"כ בגלות עקבי הצאן עמוד ק

הרב מסביר את דברי התלמוד (ברכות ג): "תנו רבנן: מפני שלשה דברים אין נכנסים לחורבה מפני החשד ומפני המפלות ומפני המזיקין" מעבר לפשט הדברים שאדם לא יסתכן, כנוגעים לבניין המקדש החרב. קיימים שלשה דברים המעכבים את בניין המקדש: "שרמוז מפני שלשה דברים אין נכנסים לחורבה, שאין השי"ת משרה שכינתו ולא ישראל מתקבצים למקומם כל זמן שלא נתקנו כל הבקיעים, מפני החשד של חילול השם ח"ו, שיאמרו האומות משא פנים יש בדבר. ומפני המפלות, שלא יגרמו העוונות לחזור לנפילה חלילה, ע"כ צריך צירוף, שיהיה הדבר מתקיים לעד. ומפני המזיקים, הרשעים שאינם ראויים לראות בגאולת השי"ת שידחו" (עין א"ה ברכות שם).

עם ישראל יבנה את המקדש כשיהיה ראוי לכך, שלא יאמרו אומות העולם שה' נושא פנים לישראל זה החשד, הבניין השלישי צריך להיות חזק ומבוסס שלא ייחרב פעם נוספת זו המפלות, ויש לבער את הרשעה מהעולם אלו הם המזיקים. כאשר שלשת הרכיבים הללו יתקיימו החורבה תיבנה.

הרכיב הראשון הוא המרכזי לענ"ד, תיקון המידות והמעשים לתקן את כל הבקיעים, אם רכיב זה יתקיים תהיה אפשרות לבנות בניין חזק ויציב והרשעה ונושאייה ייעלמו כי הקדושה תהיה מבוססת היטב.

השמות ציון וירושלים שמופיעים יחדיו במקומות רבים מציינים שתי מדרגות: "שציון היא מדה יותר פנימית מירושלים, זהו דבר פשוט וכל מתחיל בקבלה יודע, שציון מדת 'צדיק יסוד עולם' וירושלים היא במלכות" (אגרות הראי"ה ד' ארע"ז), ציון היא נקודה פנימית וירושלים היא הגילוי המרשים של נקודה זו. ציון מדרגה נסתרת - היא היסוד, 'צדיק יסוד עולם' שלרוב הוא צדיק נסתר, ירושלים היא מידת המלכות הגלויה.

המהלך של התנועה הציונית שהביא להחזרת הריבונות הישראלית על ארץ ישראל, לעלייה של מליוני יהודים מארבע כנפות תבל, לכיבוש השממה בארץ ישראל, הוא מהלך שלעיתים קדושתו לא ניכרת בצורה גלויה אבל הפנימיות קדושה. הקדושה פועלת בנסתר ובצעדים בטוחים מתגלית כלפי חוץ וכך ירושלים של מטה נבנית, ושבניינה יושלם הקב"ה ייכנס לירושלים של מעלה וייבנה המקדש.

אנו יכולים לסייע למהלך על ידי הרחבת לימוד תורה והפצתה כי דור הגאולה צמא לה, וכשנרווה את צימאוננו ימי האבל על חורבן המקדש ייפכנו לימי ששון ושמחה.

הרב בניהו ברונר

ראש בית המדרש במכללה האקדמית צפת

הרב במאמר "הדור" עושה הבחנה מהותית בין דור החורבן ודורות הגלות לדור גאולה. בדור החורבן מתאר יחזקאל הנביא (ח' י"ד) נשים המבכות את התמוז, מבאר רש"י את צורת הפולחן האלילי: "דמות אחת שמחממות אותו מבפנים והיו עיניו של עופרת והם נתוכין מחום ההיסק ונראה כאלו בוכה ואומרת - תקרובת הוא שואל", הנשים היו גורמות לפסל להיראות כאילו הוא בוכה ומבקש תקרובת, תמוז הוא לשון הסקה, חום גדול (רש"י שם). הרד"ק מביא פירושים נוספים, "מבכות" בלשון סגי נהור הכוונה משמחות את האליל ביום חגו או מבכות את ילדיהם ששרפו לכבוד האליל, ויש עוד פירושים נוספים. מדובר בפולחן אלילי שנעשה במקום הקדוש ביותר לישראל בית המקדש, הדבר מתאים לחודש תמוז בו אנו מזכירים את חורבן המקדש. במקביל לפולחן הזר בחצר המקדש המתואר על ידי יחזקאל הייתה בישראל שחיתות חברתית המתוארת על ידי הנביא ירמיהו, אח עוקב אחרי אחיו על מנת לפגוע בו, דיבורים של רכילות ולשון הרע. חטא עבודה זרה במהותו קשור לשחיתות מידותית, כיצד ניתן לבגוד באלוקי ישראל, שהוציא אותנו ממצרים ודואג לעמו לאורך כל הדורות, ולהחליף אותו באלהי נכר. בגידה בה' גוררת בגידה חברתית.

לעומת זאת בדורות האחרונים אנו סובלים מדעות כפירה ומפריקת עול תורה ומצוות, תופעות הגוררות חוצפה ועזות פנים, אבל מאידך השיח הלאומי והציבורי מוקיע שחיתות חברתית ומחנך למידות טובות, כדברי הרב: "מוזר הוא הדור הזה, שובב הוא, פראי הוא אבל גם נעלה ונשא... נמצא כי מעבר מזה 'חוצפא ישגא, אין הבן מתביש מאביו, נערים פני זקנים ילבינו', ולעומת זה - רגשי החסד, היושר, המשפט והחמלה עולים ומתגברים".

הרב מסביר שדורנו הוא דור של אנשים גדולים בעלי שאיפות נעלות, שנדמה לו שלתורה אין מענה לשאיפות גדולות אלו ולכן הוא מתרחק ממנה: "נדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו. הוא נתגדל ועלה בפעם אחת, הצרות מרקוהו, שטפוהו, נתנו לו לב-מתנה ומח הוגה, מחדש, ועף, ולא יוכל לעמוד בשפל. כנפיים עשה לו רוחו ובמרומים ימריא, ושם לא נתנו לו עדיין את חפצו. מעל ירושלם דלמטה החרבה והשוממה המושפלת עד שאול תחתיה התעלה, ולירושלם שלמעלה לא יוכל להיכנס". הגלות וצרותיה מרקו את הדור האחרון ונתנו לו יכולות גבוהות מאד מחשבתיות ורגשיות, הוא אינו מעוניין במסרים רדודים ולכן הוא נוטש את אותם דברים הנראים לו רדודים ומאידך אין מי שייתן לו מסרים גבוהים המתאימים למדרגתו. "ודור בעל רוח גדול חפץ ומוכרח לחפוץ, בכל מקום שהוא פונה, לשמע דברים גדולים". זה מסלול התשובה של הדור, מסלול שיאפשר כניסה לירושלים של מטה ומתוך כך ה' ייכנס לירושלים של מעלה (תענית ה).

על חודש תמוז ועל נורות אדומות

תהליך של חנטה בטרם יבשיל, כך אין מציאות של משבר ללא סיבה מקדימה. ולכן אמנם מי שהחריב ושרף את בנין בית המקדש הרס אותו בצורה מעשית, אבל מבחינה מהותית הבית עצמו כבר היה הרוס כמו שמבארת הגמרא - ”קמח טחון טחנת, בית שרוף שרפת“.

למעשה הדברים המצוינים במשנה מבטאים את הנורות האדומות שדלקו בטרם קרה השבר הגדול, נורות אשר הצביעו על קילקולים גדולים ועל הזדמנות לתקן אותם בטרם יהיה מאוחר מדי. העיר הובקעה, וקרבת התמיד בטל. התורה נשרפה ובהיכל הקודש יש צלם, אבל עדיין לא מאוחר מדי, יש מה לעשות ויש עוד זמן לתקן, אסור לקפוא במקום ולצפות לשבר המתקרב!

נמצאנו למדים שבתשעה באב אנחנו מציינים את השבר ואת החורבן ואילו ב”ז בתמוז אנחנו מציינים את השורש, את הסיבה שהובילה למציאות החורבן. בתשעה באב אנחנו אמנם מתאבלים על החורבן אבל בשלשת השבועות אנחנו משתדלים לזהות את הדברים שהובילו לחורבן.

לכן מאפייני שני הצומות הללו הם שונים, כאשר בעוד ובצום תשעה באב מאפייני היום זהים למנהגי אבלות על אדם שנפטר, הרי שב”ז בתמוז עיקר הצום נתקן לא לאבלות אלא לתשובה ולהתבוננות על שורשי הקלקול שבגינן ייתכן חורבן עתידי.

ובאמת חכמה גדולה היא להכיר בשבר הגדול ולמרר בבכי על החורבן, אך חכמה גדולה יותר היא להתבונן ולחדור לתוככי המציאות פנימה ולזהות את סימני השבר הקרב ובא, לאחות את הסדקים, ולמנוע למעשה את החורבן. וזוהי אולי מטרת צום י”ז בתמוז, וזהו עניינו של החודש כולו. לזהות את אותן נורות אדומות שמתריעות על קלקול פנימי, להשמע להן ולתקן את המעוות.

וכמו בענייני הכלל, כך גם בחיים הפרטיים שלנו אנחנו לא אחת חווים נפילות ומשברים. ניתן לכאוב את השבר ואת הנפילה אבל חשוב יותר לזהות את הגורמים שהביאו לאותה מציאות

בחודש סיוון נתן ה' את התורה לעמו ישראל באהבה, לכן לא לחינם חודש זה מלא באור התורה, גם בחודש אב קרו מאורעות גדולים לעם ישראל ובהם חורבן הבית הראשון והשני, ולהבדיל, ימים טובים בהם הותרו השבטים לבוא זה בזה, חגיגה המצויינת כל שנה מחדש בט”ו באב.

בין חודש סיוון לחודש אב ממוקם חודש תמוז, שבמבט ראשון לא ברור כל כך מה עניינו. בחציו הראשון לא התרחשו מאורעות חריגים, ובראשית חציו השני ניצב לו צום י”ז שאמנם פותח שלשה שבועות של אבלות על החורבן, אך כאמור שיא החורבן מגיע רק בתשעה באב, מה שמעלה את השאלה, מדוע חכמינו קבעו צום מיוחד ביום זה ולא הסתפקו בצום תשעה באב? עיון פנימי במאורעות י”ז בתמוז ישפוך אור על שאלה זאת ויסייע בידנו להבין את עניינו של חודש תמוז.

המשנה במסכת תענית מפרטת מה קרה ביום זה:

”חמשה דברים רעים אירעו את אבותינו ב”ז בתמוז: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד והובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל“¹

ויש להבין מה משותף לאותם חמישה דברים שארעו ביום זה ומדוע יש צורך לקבוע צום על אותם דברים. המדרש בילקוט שמעוני מעלה כיוון מרכזי וחשוב בבירור הבנה זאת, וכך הם דברי המדרש:

”השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר בישולו עשרים ואחד יום כמניין הימים שבין שבעה-עשר בתמוז שבו הובקעה העיר לתשעה באב שבו נשרף הבית“

המדרש מעיר כי החורבן לא הגיח סתם כך פתאום. כשם שהשקד לא מתבשל מיד, אלא הוא עובר

1 הענין כיו עמוד א'

למה אני שואף

מה אני רוצה, למה אני שואף - זה הדבר שצריך להתבהר לי באופן בהיר ומובלט. אני רוצה להאיר אור אמונה, אור קדושה, בארץ-ישראל, בארץ-ישראל העברית, בארץ-ישראל ההולכת ונגאלת, באותה ארץ-ישראל ההולכת ומתנערת מעפרוריות הגלות המנוולת והמדכאת. אם-כן, האמונה והקדושה בכל ענפיהם, בכל מעמקי שרשיהם, צריכים להיות בראשונה נגאלים גם הם מכל מארה גלותית. אנחנו חייבים לגאול את השכינה השורה בתוכנו מתוך גלותה, ולהאיר בארץ-ישראל אורה של אמונה נגאלת, קדושה של עם חי בארצו. והעם הזה הוא העם, שמקור הקדושה בכל רוממותה, תפארתה, גבורתה העתידה להופיע בעולם בישועת כל יצור - שלו. הוא נוצר ובא בשביל כל התבל להכשרת עתידה. - - - להחיות עמים רבים, להסיר כל רכסי החיים של היחידים ושל הציבורים, לעטר את כל הנשמות בעטרות הוד נצחיות, ולחסן את כל הרוחות וכל הגויות בחסן ישועות חכמת הדעת - זהו התכן של מעין הישועה, שיצא מגילוייה של הגאולה הארץ-ישראלית, ההולכת וצועדת לפנינו. אשרי מי שיכיר בה את עז ד', את רוח קדשו, את רעם גבורת אל חי אשר בקרבה. אוי, זאת היא מגמת. אבל מה כבדה היא המעמסה הזאת אשר בנשמת. כמה תשועת מרומים אני צריך להרימה ולשאתה. **אנא ד' הושיעני נא, אנא ד' הצליחה נא.**

חדריו, עמ' קפב

לא טובה. במקום להתמקד רק בשבר ובקושי יש להישיר מבט ולברר את השורש שהביא אל אותה הנפילה. כך נוכל לא רק למחות דמעה אלא בעיקר נוכל לתקן באמת את המקולקל.

הרב קוק בספרו 'אורות הקודש', מצביע על נקודה זאת ומרחיב בחשיבותה, וכך הם דבריו:

"צריך האדם לתפוש בביורו, מה הוא הדבר הרוחני, הדוחק את לבבו, המעציבו וממרר את חייו, בלא הודעה נפשית מתוכן הסבה של אותה העצבנות והמרירות. על פי רוב כשמחפשים ומוצאים איזה סבה למצב נפשי זה, היא רק סבה שטחית. והאמת היא הרבה יותר עמוקה מכל מה שמצטייר ומתרשם בענין זה בידיעה הברורה. אבל העצבון הרוחני הזה הוא החומר של שירת הנשמה, התביעה שהנשמה תובעת את חופשה. היא מתאבקת עם כל הלחצים הלוחצים אותה, היא חפצה חיי דרור, חיים אציליים עליונים, ברורים ובהירים, והיא אינה מוצאה אותם מפני הרתוקות החמריים, שהיא אסורה בהם. וזהו סוד עצבונה". (אורות הקדש א עמ' קצז)

בגוף האדם ישנם מנגנוני התראה על כך שמשהו בגוף אינו מתנהל כשורה, דלקות, כאב ראש, מוגלה, וכן על זה הדרך. אדם רציני לא יתייחס בביטול לאותם מנגנוני התראה, ולא יטפל בהם בצורה שטחית כדוגמת לקיחת משכחי כאבים, שהרי הכאב נועד להתריע על כשל גופני פנימי, לכן הוא יילך לרופא וייתקן את שורש החולי וימגר.

וכמו בגוף כך גם בנשמה. כאשר האדם חש עצבות, על פי רוב, יכול הוא לתלות את ההרגשה הזאת בסיבות שטחיות, וחבל. צריך לידע כי העצבות היא מנגנון ההתראה של הנשמה, העצבות היא נורה אדומה המאירה את שיגרת חייו של האדם באומרה אליו 'בן אדם, התעורר!' משהו פנימי חסום אצלך, אתה לא נותן דרור לנשמתך להופיע. עצור משטף חייך והתבונן, היכן אתה יכול לתת מקום לנשמתך להופיע? אל תנסה לתת פשר שטחי למציאות פנימית חסומה, עליך לעשות עבודה אישית פנימית, בטרם תגיע לשוקת שבורה, ואז רע ומר יהא גורלך.

זהו עניינו של הצער הגופני, זהו גם עניינה של העצבות, וזהו גם עניינו המיוחד של חודש תמוז, היכולת לזהות מתוך אותן נורות אדומות, את השבר המתקרב, לתת את הדעת ואת הלב לתיקון המצב הבעייתי ובכך למעשה למנוע את השבר האפשרי שהיה עלול להתרחש!

הרב אלי שיינפלד
גבעת זאב

תיקון חצות

לפסוק "יחידה רעיה אז הייתי, וכבוד עליון נקראתי, ועתה לתחתיות ירדתי, ודודי ורעי לרום עלה".

עדות נוספת היא מפי רבי שמעון גליצנשטיין ששימש כמזכירו של הרב. הוא מספר על ימי מלחמת העולם הראשונה, כשמרן הרב שהה בלונדון:

ימי בין המצרים היו קשים עבורו, הרב היה ממעט בדיבור, לא כדרכו תמיד להרבות בדיבור ובשיחה. הרב היה שרוי בעצבות ויגון. באחת הפעמים כשיצאתי עם הרב לטייל בהוראת רופא, ניסיתי להסב את תשומת לבו לנוף היפה ולטבע, ואף דיברתי בשבח הנוף בלונדון. הרב הפסיקני, התרגש ואמר - הלא לא ברחובות אנחנו! לימים כתב בפנקסו: "הזרות שמרגישים בחו"ל היא המקשרת את כל חשק הרוח הפנימי לא"י וקדושתה".

בחליפת מכתבים עם בנו יחידו הרצי"ה, מיום י"ט תמוז תרע"ו הוא פותח באופטימיות בזה הלשון:

"מבין המצרים יזרחו אורים במחנה העברים, לארץ ולדריס, ולכל אוהבי צדק ומישרים, בני יחידי... וכו', ובאגרת אחרת מיום ה' מנ"א תרע"ז הוא מסיים ומייחל:

"יתן ה' ומאפל יאיר לנו, ובישועתו ישגבנו, ומבין המצרים לאור מרחבים יוציאנו, במהרה בימינו אמן".

עם שובו של הרב קוק לירושלים, כשנקרא לכהן כרבה של העיר ואח"כ כרבה הראשי של ארץ ישראל, נהג בשנים הראשונות לקום באישון לילה וללכת בלוויית תלמידו-חברו, הרב יעקב משה חרל"פ, לערוך תיקון חצות על יד הכותל המערבי. תחושת צער עמוקה קיננה בו תמיד, ובכל מהותו הקריין ציפייה לישועה ולבנין ירושלים והמקדש. וכך אמר: "גם בחורבנו של בית המקדש, עיני כל ישראל נשואות אליו, וגם כשהמקום שומם, בקדושתו הוא עומד". והוסיף וכתב: "אחת ההרגשות העליונות ביותר של קימת חצות היא עליית הנשמה של הבאים בסוד ה', בסוד היצירה".

על תיקון חצות מופלא מספר הרב בנימין - זאב פראג, ששמע מפי הגאון הרב שמעון סטרליץ, מראשוני תלמידיו המובהקים והמיוחדים של מרן הראי"ה, שהחליט פעם לחוש ולראות את סדר תיקון חצות של רבו הנערץ. הוא התחבא בחדר מתחת הספה, והנה הגיעה שעת חצות, הרב נכנס, הדליק נר קטן, התיישב על הרצפה והתחיל בסדר התיקון המקובל. פתח בשקט ובהתאפקות, אולם כעבור דקות מספר פרצו מפיו "קינוט והגה והי" ועיניו זלגו דמעות... ככל שהתיקון נמשך התרגש הרב יותר והתייפח בכי. ר' שמעון לא עמד בעוצמת הכאב, הוא לא עצר כוח להשאר עד הסוף, ובאפלולית החדר התחמק, יצא ממחבואו וברח החוצה.

לימים כתב הרב בפנקסו: "... כאשר ישבנו גם בכינו בזכר את ציון מיד נשבענו לא רק למדינתנו לציון, אלא לקדושת ירושלים - אם אשכח ירושלים".

"אם אשכח ירושלים תשכח ימיני..." זעקו עולי בבל במר ליבם. שכן אסון החורבן היה כה כבד עבורם עד כי לא יכלו להכילו, שבועה עוצמתית זו שנשבעו על נהרות בבל, מקום גלותם, הינה שבועה נוקבת וכואבת שמחלחלת בתוכנו משך שנים ודורות מאז ועד ימינו והיא חלק אינטגרלי מההוויה היהודית.

אותותיה הטביעו את חותמם במרן הראי"ה משחר ילדותו. עוד בבית הוריו ספג הראי"ה את האהבה והתשוקה ללימוד תורה ולאהבת ארץ ישראל. הכמיהה לשיבה לציון וירושלים פיעמה בו וחדרה לרמ"ח אבריו. כנער צעיר ערך 'תיקון חצות' בבית-המדרש בלוצין, עם החברותא אברהם שוער, לימים סופר ופובליציסט.

בזיכרונותיו כותב אברהם שוער: "אברהם יצחק חברי היה בוכה בדמעות שליש על חורבן המקדש וגלות השכינה. ופעם שאלתיו מדוע הוא בוכה כל כך, הרי גם אני כואב, גם אני את ארץ ישראל אוהב, ונפשי כמהה לראות את ציון וירושלים. השיב לי אברהם יצחק - אבל אתה, אינך כהן. ואילו אני, כהן אני!".

בשתי מילים אלו השיב, שתי מילים כבדות משקל וטעונות כל כך...

הכיסופים מילאו את ליבו לאורך שנות חייו. ככהו הוא חש את הצורך ללמוד הלכות כהנים ועבודת בית המקדש, ובהשפעת ה'חפץ חיים' (רבי ישראל מאיר הכהן מראדן) החל ללמוד את סדר קדשים. ה'חפץ חיים' מצא את הראי"ה ראוי להצטרף לחבורת תלמידי חכמים נבחרים שיעסקו בלימוד תורת כהנים. וכך כתב מרן הרב "התשוקה לבית המקדש, לכהנים בעבודתם ולווים בשירם וישראל במעמדם, מקימה בכל יום מקדש עליון בנשמתו של כל אחד".

"להתאבל על ירושלים ובית המקדש, חובת כל אחד מישראל היא".

קיימות עדויות מעניינות על תחושה עמוקה זו של הרב: הרב יעקב משה חרל"פ מספר, כי באחד מלילות מסע הרבנים למושבות בשנת תרע"ד, הוא חש בשעת לילה מאוחרת כי הרב אינו בחדרו. הוא יצא לחפש אחריו והנה ראה באחד הצריפים אור עמום בוקע. הוא ניגש אל הפתח ולתימהונו ראה את הרב כשהוא יושב על שרפרף נמוך בפינת הצריף, ולאור נר קטן עורך תיקון חצות. המום ניצב הרב חרל"פ לפני הדלת והקשיב לבכיותיו ואנחותיו המזעזעות של הרב על תלאותיו של עם ישראל. הרב התייפח מרה כשהגיע

עלון חודשי בהוצאת "בית הרב" חאת לראיה (נ"ד)
רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
betharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

מגד ירחים